

De ontwikkeling van het
feminisme vanaf de jaren zestig
in West-Europa en de invloed
van de positie van de vrouwen

**Fleur Paantjens,
Sophie Verdaasdonk**

Vak: geschiedenis

Docent: A.G. van der Borst

Datum: 12-12-2025

Voorwoord

Wij zijn Sophie Verdaasdonk en Fleur Paantjens en voor ons profielwerkstuk hebben wij gekozen om het over het onderwerp feminisme te hebben. De eerste feministische gedachten kwamen van Sophie. En Fleur was het hier eigenlijk gelijk mee eens, dit omdat er op het moment dat we dit onderwerp kozen we merkte dat er om ons heen eigenlijk veel miscommunicatie is over wat feminisme nou eigenlijk inhoud. We hebben er voor gekozen om aan dit onderwerp het vak geschiedenis te koppelen omdat we dit beiden een interessant vak vinden. En op deze manier kunnen we dan ook verder de geschiedenis in van het feminisme en dit vergelijken met het heden. Onze hoofdvraag is: ***Hoe heeft het feminisme zich vanaf de jaren zestig ontwikkeld in West-Europa en welke invloed heeft deze beweging gehad op de positie van vrouwen in de samenleving?*** Op deze vraag gaan wij in dit profielwerkstuk antwoord geven.

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Definitie feminisme	6
Misinformatie/miscommunicatie feminisme	6
Feministische golven	6
Definitie feministische golf.....	7
Ontstaan feminisme	7
Deelvraag 1: Welke thema's en doelen stonden centraal in de tweede feministische golf in West-Europa vanaf de jaren zestig?	8
Deelvraag 2: welke maatschappelijke en politieke veranderingen werden door het feminisme in gang gezet of versneld in de tweede feministische golf?	9
Politieke veranderingen.....	9
De legalisering van de anticonceptiepil en abortus (de abortuswetgeving).....	9
Wet handelingsonbekwaamheid.....	10
Maatschappelijke veranderingen	10
Verdeling in de zorgtaken	10
Economische zelfstandigheid	10
Onderwijs en vrouwenstudies.....	11
Vorbereiding op het moederschap en het huishouden	11
Beperkte toegang tot hoger onderwijs	11
Vroege school verlaten	11
Stereotype studiekeuze	12
Afhankelijkheid van mannelijke kostwinner.....	12
Gelijke kansen op betaald werk	12
Deelvraag 3: Hoe veranderde de rol en positie van vrouwen in het dagelijks leven sinds de jaren zestig?	13
Deelvraag 4: Welke nieuwe uitdagingen en vormen van feminisme ontstonden vanaf de jaren negentig en hoe beïnvloedden die het maatschappelijk debat?	14
Nieuwe uitdagingen voor feminisme vanaf de jaren negentig	14
Migratie en culturele diversiteit.....	14
intersectionaliteit	14
Digitale media	14
Nieuwe vormen van feminisme vanaf de jaren negentig	14
Derde feministische golf.....	14
Queer-feminisme.....	15

Ecofeminisme	15
Waarom deze stromingen ontstonden	15
Maatschappelijke debat	15
Praktijk onderdeel	16
Verdeling man en vrouw	17
Geboortjaar	17
Bekendheid begrip 'feminisme'	17
Verdeling herkomstlanden	18
Verdeling beroepen	18
Gezinssituatie	19
Gespreken over feminisme	19
Verandering positie van de vrouwen sinds de jaren zestig	20
Mening gelijke rechten tussen mannen en vrouwen	21
Invloed feminisme	22
Kijk naar feminisme	22
Bericht aan de jongere generatie	24
.....	24
Conclusie	26
Nawoord	28
Logboek profielwerkstuk	29
Literatuurlijst	31
Bijlage vragenlijst praktijk onderzoek	32

Inleiding

Er is veel miscommunicatie omtrent het begrip “feminisme”. We merken dat veel mensen niet weten wat het inhoud of dat ze denken dat feminisme er om draait dat de vrouw boven de man wilt staan. Dit is dus niet zo! Waar wat is het dan wel?

Definitie feminisme

simpel gezegd betekent feminisme het streven naar gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Met als doel dat vrouwen dezelfde rechten krijgen als mannen zonder beoordeeld te worden op hun geslacht. Het is een ideologie die zich inzet voor economische, sociale en politieke gelijkheid. Ook wordt er gestreefd voor het recht van vrouwen dat ze zelf de baas zijn over hun leven en lichaam. Het feminisme is nu ondertussen zo'n 200 jaar oud en het bestaat nog steeds. (redactie, 2024)

Misinformatie/miscommunicatie feminisme

zoals al eerder verteld is er veel miscommunicatie en misinformatie over het begrip feminisme. Vooral een gedachte gang bij mannen is dat ze denken dat feminisme er is omdat de vrouwen zich beter voelen dan de mannen en daarom denken dat de vrouwen boven de mannen willen staan. Maar dit slaat natuurlijk nergens op, want feminisme staat juist voor de gelijkheid tussen man en vrouw.

Feministische golven

Feminisme kent een hele lange geschiedenis. Deze geschiedenis is opgedeeld in feministische golven. Er zijn in totaal drie of vier feministische golven geweest, dit is afhankelijk van de interpretatie van de geschiedenis. In dit profielwerkstuk zullen wij het vooral hebben over de tweede feministische golf, die van ongeveer 1960 tot 1980 duurde. Er zullen ook een paar aspecten uit de derde golf, die van ongeveer 1990 tot 2010 duurde, aan bod komen.

Maar waarom zijn er eigenlijk meerdere golven? Dit is omdat de geschiedenis van feminisme geen constante beweging was. Er zijn in de loop van de jaren verschillende doelen en strategieën naar voren gekomen om deze ongelijkheid te bestrijden. Deze periodes staan in vergelijking met golven omdat ze altijd in beweging zijn. Als er dan zo'n feministische golf was

en deze eindelijk in t zicht was werd deze weer overschaduwd door een ander maatschappelijk probleem. Hierdoor zijn er onder andere meerdere golven.

Definitie feministische golf

Maar wat is een feministische golf nou eigenlijk? Bij een feministische golf is er een periode waarin feminisme en de strijd voor vrouwenrechten een belangrijk punt en zichtbare beweging in de samenleving worden. Dit is op te merken door specifieke doelen en strategieën. Een voorbeeld van een doel is het zorgen voor stemrecht voor vrouwen die ze hiervoor gebruikte/ gebruiken zijn bijvoorbeeld petitie's en het oprichten van vrouwenverenigingen.

Ontstaan feminisme

Oké genoeg gepraat over wat feminisme is want hoe is feminisme eigenlijk ontstaan? Om te begrijpen hoe het feminisme is ontstaan moeten we terug naar de 18e eeuw, de tijd van de Verlichting. In de periode kwamen in Europa nieuwe ideeën op over vrijheid, gelijkheid en de inrichting van de maatschappij. Daarbij werd ook steeds vaker de positie van de vrouw ter discussie gesteld. Dit gebeurde omdat er een grote ongelijkheid bestond tussen mannen en vrouwen: mannen hadden politieke en maatschappelijke rechten, terwijl vrouwen grotendeels afhankelijk waren van hun echtgenoot.

Na de Franse Revolutie van 1789 werden de waarden van vrijheid, gelijkheid en broederschap belangrijk in heel Europa. Toch golden deze rechten niet voor vrouwen. Geïnspireerd door de Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger begonnen vrouwen op te komen voor hun eigen belangen. Een belangrijk stem in deze tijd was de Britse schrijfster Mary Wollstonecraft, die in 1792 haar beroemde werk pleidooi voor de rechten van de vrouw schreef. Dit wordt gezien als het eerste echte feministische geschrift, omdat zij plette voor gelijke kansen voor vrouwen, met name op het gebied van onderwijs. (Atria, z.d.)

In de 19^e eeuw groeiden deze ideeën uit tot de eerste georganiseerde feministische beweging. Deze periode wordt de eerste feministische golf genoemd en duurde ongeveer van 1870 tot 1920. Vrouwenrechtenorganisaties in Nederland en andere Europese landen stredden in deze tijd voor gelijke rechten op het gebied van onderwijs, betaald werk en invloed in de politiek. De beweging boekte belangrijke successen, zoals het recht voor vrouwen om te stemmen en de mogelijkheid om aan universiteiten te studeren.

In Nederland waren Aletta Jacobs en Wilhelmina Drucker bekende voorvechters. Aletta Jacobs was de eerste Nederlandse vrouw die afstudeerde aan een universiteit en als arts ging werken. Zij zetten zich jarenlang in voor vrouwenkiesrecht, dat in 1919 uiteindelijk werd ingevoerd

Het feminisme hield daar niet op. In de jaren '60 begon de tweede feministische golf, waarin vrouwenorganisaties als Man-Vrouw-Maatschappij en Dolle Mina zich inzetten voor zaken als gelijk beloning, recht op abortus en een eerlijkere verdeling van zorgtaken. Vanaf de jaren '90 volgde de derde feministische golf, waarin nieuw thema's zoals diversiteit, positieve discriminatie en intersectionaliteit centraal kwamen te staan.

Deelvraag 1: Welke thema's en doelen stonden centraal in de tweede feministische golf in West-Europa vanaf de jaren zestig?

Bij deze deelvraag denk je aan de strijdpunten van het feminisme. Hierbij denk je aan gelijke kansen op de arbeidsmarkt, seksuele bevrijding en hervorming in het familierecht in de tweede feministische golf.

Welke thema's en doelen stonden centraal?

De feministen uit de tweede golf hadden meer als één doel hun ogen. Als eerste wilde deze feministen de deelname van vrouwen bij de werkzaamheden van de arbeid vergroten, vrouwen zouden hierdoor zelfstandiger worden en hun positie in de maatschappij zou gelijkwaardiger worden, hierbij kun je ook denken aan de deelname van vrouwen in het hogere onderwijs en openbaar bestuur. Dit waren belangrijke thema's in de tweede feministische golf.

Andere thema's die ook erg belangrijk waren in de tweede golf waren de verdeling van zorgtaken, seksuele bevrijding (denk hierbij aan taboes rond om seks en anticoncepties) en het uitbannen van geweld tegen vrouwen.

We beginnen met kijken naar de verdeling van zorgtaken, voor de tweede feministische golf en daarna ook nog was er een standaard man-vrouw rolverdeling, de vrouw zorgde voor de kinderen, huishouden enzovoort. En de man werkte voor het inkomen van het gezin. Maar de invoering van verschillende gemakken voor het huishouden zoals betere keukens, wasmachines, stofzuigers en schoonmaakmiddelen, werd er meer tijd gecreëerd voor vrouwen om zich te kunnen focussen op andere dingen. Het is niet dat nu van het een op andere moment de zorgverdeling compleet anders is maar er is wel duidelijk verandering in.

Dan heb je ook de seksuele bevrijding vrouwen wilden de baas zijn over eigen lichaam/buik, tegenwoordig kan dit maar in die tijd was daar geen sprake van. Vrouwen hadden het niet altijd voor het kiezen van wie zij zwanger werden of wanneer. Ook was anticonceptie nog niet uitgevonden waardoor het zowat onmogelijk was om deze problemen tegen te gaan. Dit was voor de Dolle Mina's (een belangrijke feministische actiegroep) een van de belangrijkste actiepunten, zij wilden beschikking over hun buik en eisten de verwijdering van abortus uit het Wetboek van Strafrecht. Daar komt ook de bekende uitspraak van de Dolle mina vandaan "baas in eigen buik" hiermee wilde zij aandacht vragen voor het recht van vrouwen om hier zelf een keuze in te maken.

En ook nog een belangrijk thema dat werd aangepakt in deze tweede feministische golf was het uitbannen van geweld tegen vrouwen. Dit probleem werd ook door de Dolle mina aangepakt, dit deden zij door vluchthuizen op te zetten voor vrouwen en kinderen die mishandeld werden. Dit zorgde ook voor dat de taboe op huiselijk geweld bespreekbaar werd en voerde zij ook acties tegen de ongelijk machtsverhoudingen binnen gezinnen en de maatschappij.

Dit zijn uiteindelijk de belangrijkste thema's en doelen van de tweede feministische golf, deze thema's en doelen gaan vooral de onderwerpen zoals, werk, zelf keuzes maken over je eigen lichaam en het los komen vast de man-vrouw rolverdeling. Het doel was dat vrouwen net zoveel kansen kregen als mannen en hun eigen leven konden bepalen. Door deze beweging in de tweede golf heeft dit voor veel veranderingen gezorgd waarvan dat op de dag vandaag nog steeds te merken is. (Vries, 2025)

Deelvraag 2: welke maatschappelijke en politieke veranderingen werden door het feminisme in gang gezet of versneld in de tweede feministische golf?

De tweede feministische golf begon rond 1960 en duurde ongeveer tot 1985. De tweede feministische golf begon mede door het boek "The Feminine Mystique van Betty Friedan" die uitkwam in 1963. Aan het begin van de tweede feministische golf waren het eerder meer gedachtes dan dat er echt is mee gedaan werd. De gedachtes die ze hadden gingen over het streven naar gelijkheid tussen man en vrouw. Vooral op de gebieden zoals economische zelfstandigheid, gelijke kansen op betaald werk en in het onderwijs, seksuele vrijheid en de verdeling in de zorgtaken.

Politieke veranderingen

De tweede feministische golf (1960-1980) zette belangrijke politieke veranderingen in gang, zoals de legalisering van de anticonceptiepil en abortus, en de afschaffing van de huwelijkse wettelijke handelingsonbekwaamheid van vrouwen, waardoor vrouwen meer autonomie kregen in hun lichaam en financiën. Ook versnelde deze golf de invoering van gelijke kansen op de arbeidsmarkt, onderwijs en politiek, en bestreed het geweld tegen vrouwen en genderongelijkheid in huishoudelijke taken

De legalisering van de anticonceptiepil en abortus (de abortuswetgeving)

In 1962 was de introductie van de pil, dit bood voor de vrouwen een belangrijk middel om zelf controle te hebben over ongewenste zwangerschappen. Wat ervoor zorgde dat vrouwen zelf autonomie kregen over hun eigen lichaam, "baas in eigen buik". Dit leidde tot meer keuzevrijheid op het gebied van seksualiteit, huwelijk en carrière.

protest van vrouwen van Dolle Mina

De anticonceptiepil was alleen nog niet 100% betrouwbaar. Dit kon ervoor zorgen dat er ongewenste zwangerschappen ontstonden. Hierdoor steeg de vraag naar abortusverzoeken bij artsen. Dit leidde tot een discussie over de legalisering van abortus binnen de medische wereld. (Vandermael, 2020)

Wet handelingsonbekwaamheid

Deze wet ging over het recht dat getrouwde vrouwen tot 1956 handelingsonbekwaam waren. Een getrouwde vrouw werd juridisch gezien gelijkgesteld aan een kind. Dit hield in dat vrouwen zonder toestemming van hun man geen rechtshandelingen konden verrichten, zoals het afsluiten van een hypotheek of het openen van een bankrekening (vrouwen konden zelf geen beslissingen nemen).

Deze wet van handelingsonbekwaamheid is ingevoerd in het Nederlandse Burgerlijk Wetboek in 1838. De gedachte bij deze wet: door het huwelijk vormden man en vrouw één rechtspersoon, waarbij de man het hoofd was en de vertegenwoordiger naar buiten toe. Een ideologische achtergrond is ook een belangrijk onderdeel hiervan. Men zag het huwelijk als een hiërarchische orde: de man als kostwinner en beschermer, de vrouw als moeder en huisvrouw. Vrouwen werden gezien als het “zwakkere geslacht”, dat bescherming nodig had en minder rationeel of zakelijk bekwaam zou zijn. Door hen handelingsonbekwaam te maken, wilde men zogenaamd de harmonie in het huwelijk bewaren: geen strijd tussen twee gelijkwaardige partners, maar één die de beslissingen nam (de man).

Ook werden vrouwen vergeleken met andere groepen voor de handelingsonbekwaamheid wet. De werden vergeleken met minderjarigen (tot 21 jaar), mensen onder curatele door bijvoorbeeld geestelijke ziekte of schulden. Door getrouwde vrouwen in dezelfde categorie te plaatsen werd indirect gezegd dat zij niet zelfstandig betrouwbaar genoeg waren om beslissingen te nemen.

De iconische korsetverbranding in januari 1970 bij het standbeeld van Wilhelmina Drucker — een protest tegen traditionele vrouwenrollen en ondergeschiktheid.

Maatschappelijke veranderingen

De tweede feministische golf (1960-1980) zette belangrijke maatschappelijke veranderingen in gang door zich te richten op economische zelfstandigheid, seksuele bevrijding, gelijke kansen in onderwijs en

arbeid, en het aanvechten van traditionele genderrollen. Belangrijke veranderingen waren onder meer de invoering van anticonceptie, meer bewustzijn rond verkrachting en huiselijk geweld, en het verzet tegen de ongelijke positie van de vrouw in het huwelijk en de maatschappij

Verdeling in de zorgtaken

Met de verdeling in de zorgtaken wordt bedoeld dat de taken rondom het huishouden en de zorg voor kinderen eerlijker verdeeld moesten worden tussen mannen en vrouwen. Tot in 1960 en 1970 lagen die taken bijna volledig bij de vrouwen. De vrouwen zorgde voor het huishouden en de kinderen. Als de man terugkwam van werk was het vanzelfsprekend dat het eten al klaar stond op tafel, oftewel de “traditionele rolverdeling”. (van den Nieuwenhuizen, 2021)

Economische zelfstandigheid

Aan het begin van de tweede feministische golf (rond 1960) had zo'n 22-25% van de vrouwen een baan buitenshuis. Veel vrouwen werkten toen nog in de deeltijd, dus geen hele

dagen en kregen ook minder betaald dan de mannen die hetzelfde werk deden. Ook was het vanzelfsprekend dat vrouwen stopten met werken zodra ze trouwde of kinderen kregen. Dit was zodat vrouwen dan thuis voor het huishouden en de kinderen konden zorgen. Doordat dit gebeurden waren vrouwen afhankelijk van het inkomen van de man en dus ook van de man zelf.

Tot 1956 golden in Nederland de wettelijke handelingsonbekwaamheid van gehuwde vrouwen: dat betekende dat een vrouw geen eigen contract mocht tekenen, geen lening kon afsluiten of zelfs geen eigen bankrekening kon openen zonder toestemming van haar man. Hierdoor waren vrouwen juridisch en financieel volledig afhankelijk van hun echtgenoot. Zelfs na de afschaffing van die wet duurde het lang voordat vrouwen in de praktijk dezelfde vrijheid hadden.

Onderwijs en vrouwenstudies

Vanaf 1974 begonnen verschillende Nederlandse universiteiten met het opzetten van afdelingen of werkgroepen voor vrouwenstudies. Dit gebeurde door de tweede feministische golf die pleite voor meer aandacht voor vrouwen in alle maatschappelijke aspecten. Een belangrijk punt is, de positie van meisjes in het onderwijs. Feministen voerden actie tegen traditionele verwachtingen en stereotypes die meisjes beperkten in hun opleidingskeuzes. Traditionele verwachtingen waren voorbereiding op het moederschap en huishouden, beperkte toegang tot hoger onderwijs, vroege school verlating, stereotype studiekeuzes en afhankelijkheid van mannelijke kostwinner.

Vorbereiding op het moederschap en het huishouden

In de eerste helft van de twintigste eeuw werden meisjes in Nederland vooral voorbereid op hun rol als moeder en huisvrouw. Het onderwijs richtte zich op praktische vaardigheden zoals koken, naaien en verzorging, terwijl academische ambities nauwelijks werden aangemoedigd. Deze traditionele rolverdeling werd versterkt door culturele en religieuze normen, waardoor vrouwen afhankelijk bleven van hun echtgenoot en weinig economische zelfstandigheid hadden.

Vanaf de jaren zestig bracht de tweede feministische golf hier verandering in. Vrouwen begonnen te strijden voor gelijke rechten, toegang tot hoger onderwijs en meer kansen op de arbeidsmarkt. Organisaties zoals Dolle Mina en Man Vrouw Maatschappij voerden actie tegen seksisme en ongelijkheid. Dankzij hun inzet veranderde het onderwijs en kregen meisjes meer mogelijkheden om zich buiten het gezin te ontwikkelen. Deze periode zorgde voor een culturele omslag en legde de basis voor de emancipatie van vrouwen in Nederland

Beperkte toegang tot hoger onderwijs

Hoewel vrouwen sinds de eerste feministische golf toegang kregen tot universiteiten, bleef het lange tijd ongebruikelijk dat meisjes een academische carrière nastreefden. Studeren werd vaak gezien als iets dat niet paste bij hun toekomstige rol als moeder en huisvrouw. Culturele normen en verwachtingen zorgden ervoor dat veel vrouwen zich niet vrij voelden om te kiezen voor hoger onderwijs of een beroep. Pas tijdens de tweede feministische golf begonnen vrouwen hiertegen in verzet te komen, en werd het steeds normaler dat ook zij academische ambities hadden en nastreefden.

Vroege school verlating

In het verleden werd vaak verwacht dat meisjes na de lagere school of een korte beroepsopleiding zouden stoppen met leren. De maatschappelijke norm was dat zij zich moesten voorbereiden op het huwelijk en het stichten van een gezin. Door deze verwachting

verlieten veel meisjes vroegtijdig het onderwijs, waardoor hun kansen op een zelfstandige carrière of verdere ontwikkeling beperkt bleven. Pas later, onder invloed van feministische bewegingen, kwam hier langzaam verandering in.

Stereotype studiekeuze

Meisjes werden lange tijd aangemoedigd om te kiezen voor zogenoemde 'vrouwelijke' beroepen, zoals secretaresse, verpleegkundige, kleuterleidster of lerares. Technische, wetenschappelijke en leidinggevende functies werden daarentegen als 'mannelijk' beschouwd en waren voor meisjes minder toegankelijk of sociaal geaccepteerd. Deze stereotiepe verwachtingen beperkten hun studiekeuze en carrièrekansen, totdat feministische bewegingen hiertegen in opstand kwamen en pleitten voor gelijke mogelijkheden voor iedereen, ongeacht geslacht.

Afhankelijkheid van mannelijke kostwinner

Lange tijd werd aangenomen dat vrouwen niet hoefden te streven naar economische zelfstandigheid, omdat ze zouden leven van het inkomen van hun man. Deze gedachtegang versterkte het idee dat vrouwen vooral thuis hoorden en geen eigen carrière hoefden op te bouwen. Hierdoor bleven veel vrouwen financieel afhankelijk en hadden ze weinig zeggenschap over hun eigen leven. Pas met de opkomst van feministische bewegingen werd economische zelfstandigheid voor vrouwen een belangrijk streven.

Gelijke kansen op betaald werk

Tussen 1960 en 1980, tijdens de tweede feministische golf, werd het streven naar gelijke kansen op betaald werk een belangrijk thema binnen de vrouwenbeweging in Nederland. Hoewel vrouwen al eerder toegang kregen tot de arbeidsmarkt, was hun positie nog lang niet gelijk aan die van mannen. Veel vrouwen werkten parttime, kregen minder betaald dan hun mannelijke collega's, en hadden nauwelijks toegang tot leidinggevende functies.

Aan het begin van de jaren zestig had slechts een klein percentage (30-35%) van de vrouwen een betaalde baan. Tegen het einde van de jaren zeventig was dat aantal aanzienlijk gestegen (40-45%). Vrouwen kregen meer mogelijkheden om te werken, te studeren en zelfstandig te leven. De tweede feministische golf legde daarmee de basis voor de verdere emancipatie op de arbeidsmarkt.

Veel vrouwen werkten toen nog in deeltijd of verlieten hun baan zodra ze trouwden of kinderen kregen. Door de feministische beweging, veranderde de wetgeving (zoals gelijke beloning, recht op ontslagbescherming bij zwangerschap) en meer kinderopvangmogelijkheden groeide de arbeidsparticipatie in heel West-Europa duidelijk.

Deelvraag 3: Hoe veranderde de rol en positie van vrouwen in het dagelijks leven sinds de jaren zestig?

Deze deelvraag richt zich op de sociale gevolgen, zoals een grotere deelname van vrouwen aan hoger onderwijs en betaalde arbeid, en veranderingen in gezins- en relatiepatronen.

De rol van vrouwen in het dagelijks leven ingrijpend veranderd sinds de jaren zestig, zowel op maatschappelijk, politiek en economisch vlak. In de jaren zestig begon de tweede feministische golf waarin heel veel vrouwen op kwamen voor gelijkheid (gelijke rechten en gelijkwaardig behandeld worden)

Een van de grootste verandering met veel impact was de toegang tot onderwijs voor vrouwen. Hoe is eerst vrouwen/meisjes alleen het basisonderwijs volgde gingen zij nu ook naar het middelbaar onderwijs en het hoger onderwijs. Hierdoor konden zij zichzelf beter ontwikkelen op de arbeidsmarkt. Doordat zij werden toegelaten op het verdere onderwijs kwam er een structurele stijging van de arbeidsparticipatie van vrouwen. Eerst werkte vrouwen vooral deeltijd maar later ook voltijds en leidinggevende functies.

De introductie van de anticonceptiepil vanaf de jaren zestig gaf vrouwen bovendien meer controle over hun vruchtbaarheid en levensplanning. Hierdoor kregen ze meer vrijheid om werk, opleiding en gezin te combineren en zelf keuzes te maken over het krijgen van kinderen. In het dagelijks leven veranderden hierdoor ook gezins- en relatiepatronen: het ideaal van de traditionele kostwinner–huisvrouw-rolverdeling brokkelde af, partners gingen taken gelijkverdelen en het aantal huishoudens waarin beide partners werken nam toe.

Daarnaast werd de positie van vrouwen juridisch versterkt door nieuwe wetten, zoals gelijke beloning, ontslagbescherming bij zwangerschap en verruimde mogelijkheden voor vrouwen om zelfstandig financiële en maatschappelijke beslissingen te nemen. Door deze veranderingen kregen vrouwen meer maatschappelijke autonomie, financiële onafhankelijkheid en invloed in zowel de publieke als de private sfeer.

Kortom, vrouwen ontwikkelden zich van een voornamelijk huiselijke rol naar volwaardige deelnemers in onderwijs, werk en politiek, wat het dagelijks leven ingrijpend veranderde.

Deelvraag 4: Welke nieuwe uitdagingen en vormen van feminisme ontstonden vanaf de jaren negentig en hoe beïnvloedden die het maatschappelijk debat?

Nieuwe uitdagingen voor feminisme vanaf de jaren negentig

Vanaf de jaren negentig kreeg het feminisme te maken met ingrijpende veranderingen in de samenleving. Globalisering zorgde ervoor dat economieën en culturen wereldwijd steeds meer met elkaar verbonden raakten. Dit betekende dat feministische vraagstukken niet langer alleen over westerse vrouwen gingen, maar ook over vrouwen in ontwikkelingslanden die te maken hadden met armoede, uitbuiting en slechte arbeidsomstandigheden. Denk bijvoorbeeld aan vrouwen in lagelonenlanden die werken in textiel fabrieken voor westerse merken. Feminisme moest zich verbreden om ook deze vormen van ongelijkheid aan te pakken.

Migratie en culturele diversiteit

Daarnaast speelde migratie en culturele diversiteit een grote rol. Door migratiestromen kwamen verschillende culturen samen in westerse landen, wat leidde tot nieuwe discussies over vrouwenrechten binnen religieuze en culturele gemeenschappen. Feministen moesten balanceren tussen het bestrijden van onderdrukking en het respecteren van culturele identiteit. Dit maakte het debat complexer: hoe ga je om met kwesties zoals hoofddoeken, eerwraak of genderrollen in traditionele gemeenschappen?

Intersectionaliteit

Een andere belangrijke uitdaging was intersectionaliteit, een concept dat Kimberlé Crenshaw introduceerde. Het benadrukt dat discriminatie niet op één vlak plaatsvindt, maar dat factoren zoals ras, klasse, seksuele oriëntatie en religie elkaar beïnvloeden. Een zwarte vrouw ervaart bijvoorbeeld niet alleen seksisme, maar ook racisme, waardoor haar situatie anders is dan die van een witte vrouw. Feminisme moest inclusiever worden en erkennen dat niet alle vrouwen dezelfde problemen hebben. (feminisme?, 2021)

Digitale media

Tot slot bracht de opkomst van digitale media nieuwe kansen én risico's. Internet en sociale media maakten het mogelijk om wereldwijd feministische ideeën te verspreiden en campagnes te organiseren, zoals later bij #MeToo. Tegelijkertijd ontstond een golf van online misogynie: vrouwen werden op sociale platforms geconfronteerd met haat, bedreigingen en seksistische opmerkingen. Feministen moesten dus niet alleen strijden voor gelijkheid in de echte wereld, maar ook in de digitale ruimte.

Nieuwe vormen van feminisme vanaf de jaren negentig

Vanaf de jaren negentig ontstonden er verschillende nieuwe stromingen binnen het feminisme. Deze bewegingen kwamen voort uit de behoefte om feminisme inclusiever en relevanter te maken in een wereld die steeds diverser en complexer werd.

Derde feministische golf

De derde feministische golf begon in de jaren negentig en legde de nadruk op individuele keuzevrijheid, zelfontplooiing en diversiteit. In tegenstelling tot eerdere golven, die vooral focusten op wettelijke gelijkheid en arbeidsrechten, ging deze golf over persoonlijke empowerment. Vrouwen moesten zelf kunnen bepalen hoe zij hun leven vormgeven, zonder

te worden veroordeeld door traditionele normen of door feministen uit eerdere generaties. Deze stroming maakte feminisme toegankelijker voor jonge vrouwen en verbond het met popcultuur. Voorbeelden zijn de “Girl Power”-boodschap van de Spice Girls en de Riot Grrrl-beweging, die feministische ideeën verspreidde via muziek en punkcultuur. Het idee was dat feminisme niet saai of elitair hoefde te zijn, maar juist krachtig en creatief.

Queer-feminisme

Queer-feminisme ontstond als reactie op het traditionele idee dat gender en seksualiteit vaststaande categorieën zijn. Deze stroming stelt dat gender fluïde is en dat mensen niet in strikte hokjes van “man” en “vrouw” passen. Het feminisme moest zich daarom niet alleen richten op vrouwenrechten, maar ook op de rechten van LGBTQ+-personen. Queer-feminisme verbreedde het feministische debat naar thema's zoals genderidentiteit, seksuele diversiteit en inclusieve taal. Het zorgde ervoor dat feminisme niet exclusief werd voor cisgender vrouwen, maar een beweging voor iedereen die te maken heeft met genderongelijkheid.

Ecofeminisme

Ecofeminisme legt een verband tussen de onderdrukking van vrouwen en de exploitatie van de natuur. Volgens ecofeministen komt beide voort uit een patriarchaal systeem dat controle en overheersing centraal stelt. Deze stroming koppelde feminisme aan milieubewustzijn en duurzaamheid. Ecofeministen pleiten voor een samenleving waarin zorg voor mensen en natuur centraal staat. Voorbeelden zijn acties tegen klimaatverandering waarin feministische waarden zoals zorg en samenwerking worden benadrukt.

Illustraties en foto's van ecofeminisme— beelden die natuur en vrouwelijkheid verbinden, passend bij de discussie over milieu, zorg en patriarchaal systeem.

Waarom deze stromingen ontstonden

Deze nieuwe vormen van feminisme kwamen op omdat de samenleving veranderde: er was meer aandacht voor diversiteit, globalisering en milieuproblemen. Vrouwen en minderheden wilden dat feminisme niet alleen ging over gelijke rechten op papier, maar ook over praktische inclusiviteit en sociale rechtvaardigheid. Door deze stromingen werd feminisme breder, creatiever en relevanter voor een nieuwe generatie.

Maatschappelijke debat

Deze ontwikkelingen hadden een grote invloed op het maatschappelijk debat. Discussies over **genderrollen** werden complexer: niet alleen gelijkheid tussen mannen en vrouwen stond centraal, maar ook inclusiviteit voor LGBTQ+-personen en erkenning van culturele verschillen. Het idee dat gender een spectrum is, kreeg steeds meer aandacht. In de jaren 2010 versterkte digitale activisme deze trend, met bewegingen zoals #MeToo, die seksueel geweld en machtsmisbruik wereldwijd op de agenda zetten. Hoewel #MeToo soms kritiek kreeg, zorgde het voor een doorbraak in de bespreekbaarheid van seksueel

grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast leidde intersectioneel denken tot bredere debatten over racisme, migratie en sociale ongelijkheid, waardoor feminisme niet langer alleen een vrouwenzaak was, maar een strijd voor inclusieve rechtvaardigheid

Praktijk onderdeel

Voor ons praktijk onderdeel van dit onderzoek hebben wij vragenlijsten gemaakt met betrekking tot dit onderwerp. Ons onderwerp gaat natuurlijk over de jaren 60, hierdoor konden wij geen Forms op school rondsturen. Dus kwamen wij met het idee om mensen die rond dat jaar geboren zijn vragenlijsten te laten invullen. Hiervoor zijn wij 25 november naar de Linde geweest (een bridgeclub) in Etten-Leur. Hier hebben wij voor ongeveer 60 mensen gesproken en ons verhaal gedaan. We hadden op papier alle vragenlijsten mee genomen en daar neergelegd zodat de mensen ze mee naar huis konden nemen en dan de week er op weer terug mee naar de Linde konden nemen. Vervolgens zijn we 27 november naar het oude raadhuis geweest in Etten-Leur. Hier was een bijeenkomst met de Heemkundekring. Hier waren ongeveer 30 mensen die vol enthousiasme de vragenlijsten invulden.

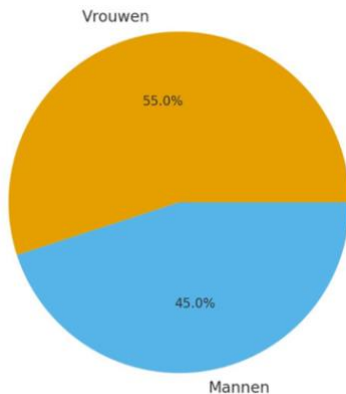
Uiteindelijk hebben we 70 vragenlijsten terug gekregen en deze zijn we gaan uit werken. Tijdens het uitwerken zijn we hele mooie en belangrijke boodschappen tegen gekomen van mensen. Er zat bijvoorbeeld ook een vrouw bij die één dag vóór de Tweede Wereldoorlog was geboren. Zij heeft een heel mooi een belangrijk perspectief van de wereld en dat was erg mooi om te lezen.

Onze vragenlijst bestond uit de volgende vragen:

- Wat is uw geslacht (man of vrouw)?
- In welk jaar bent u geboren?
- Weet u wat er met het begrip "feminisme" bedoeld wordt? (zo niet kunt u het begrip terugvinden aan het einde van de vragenlijst)
- In welk land bent u opgegroeid?
- Wat was uw beroep (of belangrijkste bezigheden) tijdens uw werkzame leven?
- Hoe zag uw gezinssituatie eruit toen u jong was? (bijvoorbeeld : aantal kinderen, rolverdeling thuis)
- Herinnert u zich dat er in uw jeugd of volwassen leven werd gesproken over feminisme? Zo ja, waar en hoe?
- Hoe werd er in uw omgeving (familie, vrienden, werk) gedacht over vrouwen die gingen werken of studeren?
- Vindt u dat de positie van vrouwen sinds de jaren zestig is veranderd? Zo ja, op welke manier?
- Wat vindt u van het idee dat mannen en vrouwen gelijke rechten en kansen moeten hebben? Is dat altijd zo geweest in uw ogen?
- Heeft feminisme invloed gehad op uw eigen leven? Bijvoorbeeld op werk, opleiding, gezin?
- Hoe kijkt u nu naar feminisme? Denkt u dat het nog steeds nodig is?
- Wat zou u jongeren willen meegeven over dit onderwerp?

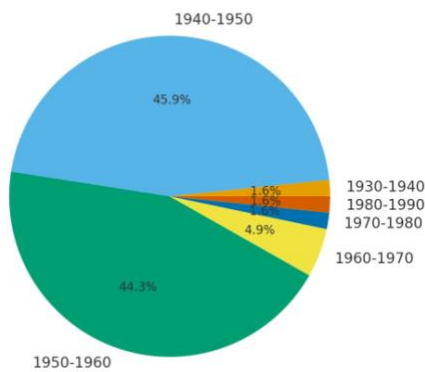
Omdat dit best veel openvragen zijn, zijn we antwoorden gaan turfden om ze vergelijkbare antwoorden te tellen. Deze antwoorden hebben wij vervolgens verwerkt in cirkeldiagrammen om het zo, zo duidelijk en goed mogelijk te laten zien.

Verdeling man en vrouw

Hier naast zie je dat de verdeling van de mannen en vrouwen die wij hebben geïnterviewd best gelijk zijn en dit is erg fijn om zo een goed en duidelijk beeld te creëren over ons onderwerp. En goed de meningen van mannen en vrouwen te vergelijken.

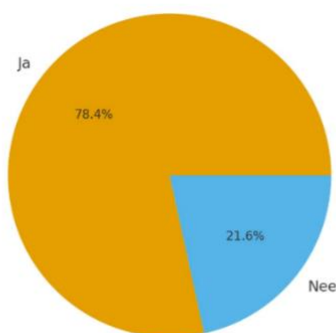
Geboortejaar

Deze cirkeldiagram gaat over het geboortejaar van de mensen. Dit is voor ons ook erg belangrijk om te weten omdat we natuurlijk een goed beeld van die tijd willen krijgen. Zoals je ziet komen veel mensen uit de jaren 40 tot en met de jaren 60. Deze informatie is er waardevol dit omdat wij het natuurlijk hebben in onze hoofvraag over 'vanaf de jaren 60'. Daardoor hadden wij dus mensen nodig die voor de jaren 60 zijn geboren omdat ze de veranderingen dan duidelijk mee hebben gemaakt. Dit is ook terug te zien in hun antwoorden,

want de mensen die voor de jaren 60 zijn geboren hadden het ook over protesten die wij in ons onderzoek hebben behandeld.

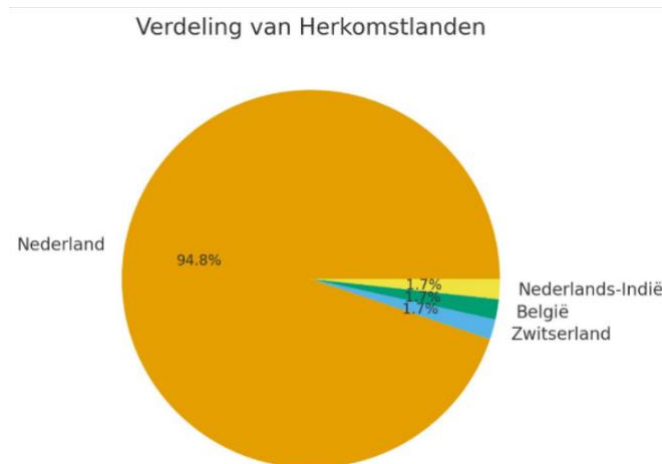
Bekendheid begrip 'feminisme'

Het is natuurlijk ook handig om te weten of dat de mensen weten wat het begrip 'feminisme' inhoud. Met dit resultaat waren we erg blij omdat een groot deel weet wat het begrip in houdt. Voor de mensen die het niet wisten hebben wij onderaan de vragenlijst het begrip uitgelegd, zodat de mensen wel een goed beeld kregen over waar de vragenlijst nou eigenlijk over ging en wat ons doel is/was. Wat we vooral merkte was dat het grootste deel van de

mensen die het niet wisten man was.

Verdeling herkomstlanden

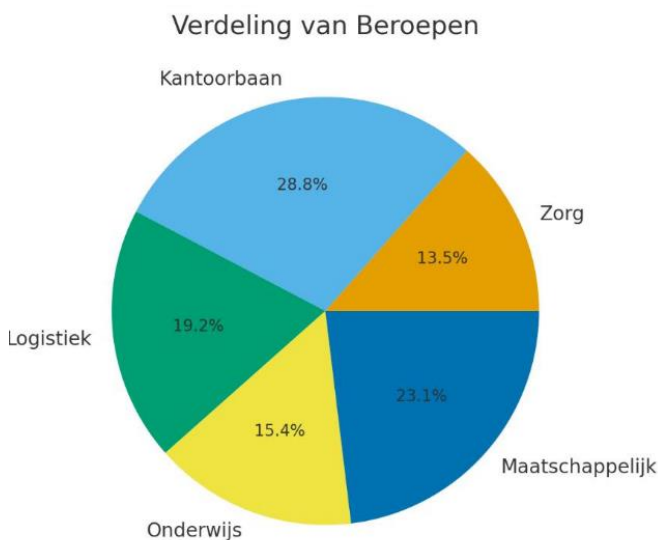

In deze cirkeldiagram is de vraag 'in welk land bent u opgegroeid?' verwerkt. Ook dit is erg handig om te weten zodat we weten over welk land we het eigenlijk hebben. En in dit geval dus Nederland.

De vraag, 'in welk land bent u opgegroeid? Is erg handig voor ons onderzoek. In de cirkeldiagram hiernaast zie je dat 94,8% uit Nederland, 1,7% uit Nederlands-Indië, 1,7% België en 1,7% uit Zwitserland komen. Dit is fijn om te weten zodat wij een goed beeld krijgen over welk land wij het met ons praktijk

onderzoek over hebben. Om het zo accuraat mogelijk te krijgen. Wij zijn hier dus op Nederland uitgekomen omdat dit toch wel echt voor bijna alle geïnterviewde gold.

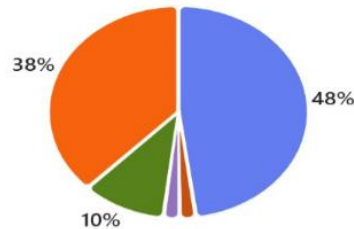
Verdeling beroepen

Hiernaast hebben we de vraag 'Wat was uw beroep (of belangrijkste bezigheden) tijdens uw werkzame leven?' uitgewerkt. De antwoorden hebben we verdeeld in 5 categorieën: zorg, maatschappelijk, onderwijs, logistiek en kantoorbanen. Wat we vooral zagen was dat de vrouwen werkten in de sectoren onderwijs, kantoorbaan en maatschappelijk. Wat alleen niet te zien is in deze cirkeldiagram is dat de vrouwen moesten stoppen om het moment dat ze zwanger waren om kinderen kregen.

Gezinssituatie

In deze twee cirkeldiagrammen is de vraag 'hoe zag uw gezinssituatie eruit toen u jong was? (bijvoorbeeld: aantal kinderen, rolverdeling thuis)'. In de eerste diagram hebben we het aantal kinderen in één gezin verwerkt zoals je ziet waren de meeste gezinnen tussen de 0-6

kinderen.

■ 0-3 kinderen ■ 4-6 kinderen ■ 7-9 kinderen ■ 12+ kinderen ■ 10-12 kinderen

Aardig grote gezinnen dus. In de tweede cirkeldiagram zie je hoe de rolverdeling in de huishoudelijke taken was. 90% van de mensen die de lijst hebben ingevuld gaf aan dat de vrouw het huishouden deed. Bij het huishouden moet je denken aan alle huiselijke klusjes en de kinderen. 10% gaf aan dat de rolverdeling tussen man en vrouw gelijk was bij hun thuis. Dit betekent dat zowel de man als de vrouw huishoudelijke taken hadden.

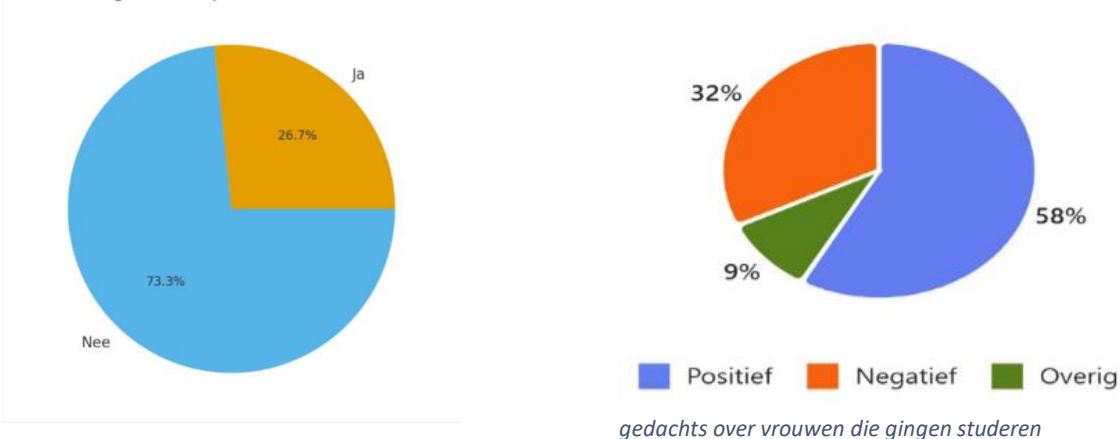

■ Vrouw In Het Huishouden ■ Man En Vrouw Gelijk

Gespreken over feminisme

In ons onderzoek hebben we het natuurlijk gehad over dat de vrouwen na hun basisschool tijd werden opgeleid om het huishouden te kunnen runnen zonder de gedachte dat de vrouwen/meiden misschien ook wilde studeren net zoals de jongens. Omdat het eigenlijk zo vanzelfsprekend was dat vrouwen niet verder gingen studeren werd daar ook erg weinig over gesproken (zoals je ziet in de cirkeldiagram). Als er dit dan wel besproken werd, werd je vaak raar aangekeken want 'vrouwen hoeven helemaal niet te studeren', en werd dit onderwerp weer van tafel gegooid. Wat we merkte in ons onderzoek was ook dat het antwoord heel erg afhing van de setting waarin dit onderwerp besproken werd. Zo zagen we dat er onderling met vrienden er heel erg positief over werd gesproken maar dat de familie er negatiever naar keek, is dat dan toch een generatie verschilletje? Voor de 'oudere' generatie bleek het uit de antwoorden toch wel een taboe te zijn om het daar over te hebben, want 'het hoort nou eenmaal zo'.

Herinnering aan Gesprekken over Feminisme

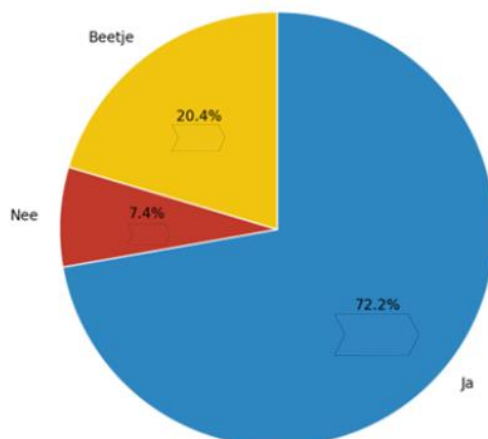
Verandering positie van de vrouwen sinds de jaren zestig

Feminisme heeft zich vanaf de jaren zestig al flink veranderd op verschillende manieren, maar is de positie van de vrouw nu wel écht veranderd? Dat was de vraag die wij ons zelf stelde. In de diagram hieronder vindt je de antwoorden op deze vraag, wat wij als erg positief opvatten. Zoals je ziet vind 72,2% van de mensen dat dit al flink veranderd is. Maar toch zijn er mensen die vinden dat de positie van de vrouwen sinds de jaren zestig niet zijn veranderd. Dit kun je natuurlijk op meerdere manieren opvatten. de traditioneel rolverdeling is er nog, máár je kan het natuurlijk ook op de volgende manier opvatten, de rolverdeling was al eerlijk verdeeld in huis.

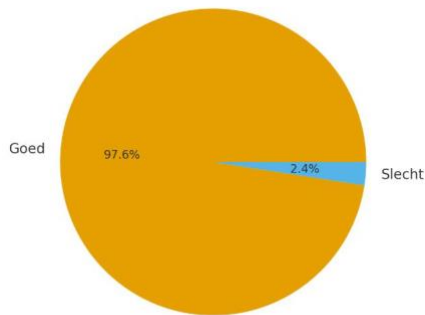
En laat het nu net over de laatste opvatting gaan. Zo zie je dus dat het echt niet bij iedereen vanzelf sprekend was dat de man de kostwinnaar was en de vrouw de huisvrouw. Maar dat man en vrouw gelijkwaardig waren/zijn.

Een paar citaten van de mensen op deze vragen:

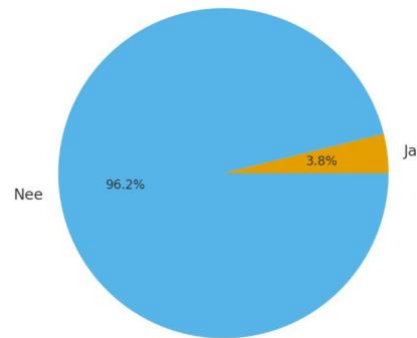
- "Mede door de Dolle Mina's is de vrouw niet meer weg te denken in de maatschappij."
- "vrouwen zijn veel onafhankelijker geworden."
- "Jazeker, het is nog steeds nodig. Het verschil is nog te groot. De emancipatie wordt te langzaam opgelost."
- "Er is veel meer aandacht voor de positie van vrouwen, vrouwen zijn ook veel mondiger."
- "Kinderopvang centra gekomen, vrouwen in hoger posities, aandacht voor hetzelfde salaris."
- "Er is veel meer gelijkheid op het gebied van werk, scholing en rechten."

Mening gelijke rechten tussen mannen en vrouwen

idee van gelijke rechten

is dat altijd al zo geweest?

Zoals als je ziet is eigenlijk vrijwel iedereen het er mee eens dat mannen en vrouwen gelijke rechten moeten hebben. Wat me opviel was dat die ene 2,4% die het er niet mee eens is, een man is. De onderbouwing die ze hierbij hadden was eigenlijk vrijwel niks, dit is jammer want hierdoor weten we niet waar hun gedachte gang vandaan komt.

Ook zie je in de cirkeldiagram ernaast dat de gelijke rechten tussen mannen en vrouwen niet altijd zo zijn geweest. Dit verbaast ons natuurlijk helemaal niks omdat dat in die tijd eigenlijk wel 'gewoon' was. Toch is er wel 3,8% die aangeeft dat het in hun ogen er wel was. De onderbouwing die zij dan hadden was dat hun moeder werkte net zoals de vader en dat de vader en de moeder evenveel inspraak hadden thuis. Ook mochten de vrouwen die stemden op 'ja' ook studeren van het thuisfront en was dit geen enkel probleem. Hierin kun je dus al afleiden dat het langzamer hand stapjes vooruit ging tussen de gelijkheid van man en vrouw. Dit is ook best logisch als je terug gaat kijken in ons onderzoek. Wij hebben het natuurlijk over de tweede feministische golf die van 1960 tot 1980 duurde en van de mensen die wij hebben geïnterviewd komt er zo'n 45,9% uit 1940-1950 en zo'n 44,3% uit de jaren 1950-1960. Deze mensen zijn geboren in de tijd dat de tweede feministische golf langzamerhand aanloop nam en deze zich in 1960 als een feministische golf mocht noemen.

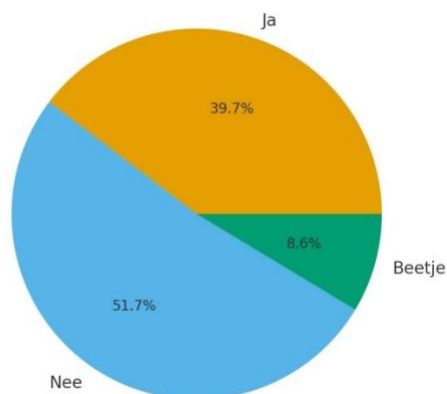
Invloed feminisme

Heeft feminisme invloed gehad op uw eigen leven? Bijvoorbeeld op werk, opleiding, gezin?

De meningen bij deze vraag zijn erg verdeeld zoals je ziet. Maar als je naar deze cirkeldiagram kijkt dan denk je ‘oh joh, dat valt wel mee hoeveel invloed het heeft gehad op de levens van mensen’. Maar dit is dus niet zo, je moet de context er achter weten om deze antwoorden goed te kunnen interpreteren. Bij het antwoord : nee, het heeft geen invloed gehad op mijn leven, is de context dat er niks is veranderd tijdens hun werk, opleiding en gezin. Dit houdt in dat de vrouw nog steeds stapjes achter de man stond/staat en het feminisme voor hun in die tijd niks heeft veranderd. Er was dan wel een feministische golf in die tijd maar dat betekent niet dat deze invloed heeft gehad op iedereen en dat iedereen het er mee eens was en er zich aanpaste.

Bij het antwoord: “ja, feminisme heeft wel invloed gehad op mijn leven”, is er zo’n 39,7% die het hiermee eens is. Alleen waar moet je dan aan denken? Denk hierbij aan de veranderingen op de werk vloer. Vroeger was het zo dat de vrouwen minder betaald kregen dan de mannen voor hetzelfde werk. De gedachtegang hierachter was dat de man het geld moest verdienen voor het gezin (de kostwinner) en dat de werkende vrouw het deed als een bijbaantje, een soort tijd doding.

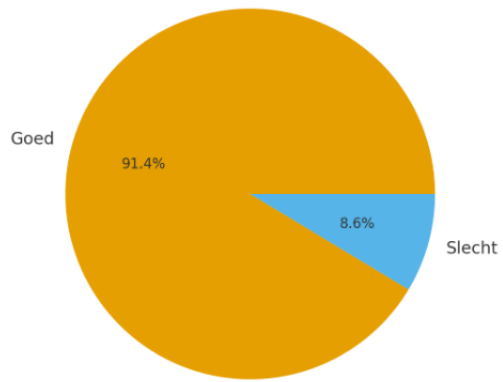
Heeft feminisme invloed gehad op uw leven?

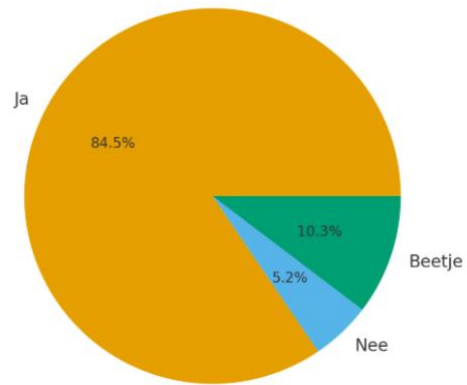
Kijk naar feminisme

De mensen die wij betrokken hebben bij ons onderzoek deelden grotendeels dezelfde mening. Men kijkt goed terug naar het feminisme en vind dat het nog steeds nodig is, “mannen hebben nog steeds wel eens een stapje voor”, dit is een citaat van wat iemand had opgeschreven bij deze vraag. Bij de vraag: is feminisme nog steeds nodig, is het hier erg opmerkelijk dat mensen schrijven dat het al veel en veel beter is dan vroeger maar dat we er nog steeds niet helemaal zijn. Een belangrijk punt wat meerdere keren genoemd is, is femicide. En hier zijn wij het eigenlijk wel heel erg mee eens. Dit heeft toch onze ogen geopend want hier hadden wij eigenlijk nog niet over nagedacht, maar dit is natuurlijk iets wat de laatste tijd erg veel in het nieuws is. Zo zie je maar dat, ook al is er al zo veel veranderd in de loop van de jaren, we er nog lang niet bij het punt zijn waar iedere vrouw net zoveel “waard” is als een man.

Hoe kijkt u naar feminisme?

Is feminisme nog steeds nodig?

Bericht aan de jongere generatie

Investeer in je studie en zorg dat de maatschappij niet om je heen kan.....

Ligt aan de jongere zelf: Doe je best om positief in het leven te staan dan ben je al goed bezig zal staan bij te zijn; mijn ervaring ↓

Mannen en vrouwen zonder gelijk maken zijn.....

Wij zijn allemaal mensen, heb respect voor elkaar

.....Hopelijk ervaren jullie het nooit.....

.....Samen doen op gelijke voet. Geslachtsverschil blijft en kan hinderen.....

.....LAAT DE VRAAG VOLLEDIG EMANIPERED IN.....
.....HET LEVEN / MANIPSULATIE ETC.....

Respect voor iedereen ongeacht geslacht, stop met LGBTI en de rest van de wereld die enkel is mannelijk of vrouwelijk respect dat heeft de make met baren en. Scheppen
.....Samen..... make we de wereld.

.....Blijf vechten en aandacht geven voor.....
.....gelijke posities / salaris / goede kinderopvang.....

.....VEEL MEER MET ELKAAR PRATEN JONGERE EN
.....HELSERS EN EAOVER IN DISCUSSIE GAAN SAMEN.....

Vooral de meisjes kom ook voor
je zelf. Maar bereij je Mat op je Sexe (overgang
menopauze
overjeleef
hield
etc

opkomen voor je waarden

Meer inzicht en begrip

Kom allen op voor je zelf. Gelijke rechten,
kansen en gelijkheid in loon. Wat nou dat
allemaal fantastisch zijn.

EN IS OEFEN VELSCHIL

in nog steeds mogelijk
worde man blijft het minder werk dat
hij doet het gaat werken zoals bij vrouwen.

↓
vrouwen voor het huishouden
en de kinderen als nieuwe trend
(stachwifes) is een verkeerde afslag.

Zorg goed voor jezelf en werk waar je naar je zin hebt
en goed betaald wordt jou.

LEVEN STRIDEN

Kom voor je zelf op

Als men nu een sterk haarplicht op, kijk in de spiegel, die ben je en
zo is het ten naasten door. Zorg goed voor allen, zodat er geen darme
dingen !!

Streekte met deze opgaven, je bent beide
vrouw en je bent sterk.

Conclusie

In ons profielwerkstuk onderzochten wij hoe het feminisme zich sinds de jaren zestig in West-Europa heeft ontwikkeld en ook wat dit heeft betekend voor de positie van de vrouw in de samenlevingen. Het komt er op neer dat wij vooral hebben gekeken naar de tweede feministische golf, die rond 1960 was begonnen en zo doorliep tot ongeveer 1980, maar we keken ook naar veranderingen en uitdagingen van de jaren negentig.

De tweede feministische golf richtte zich op meerdere belangrijke thema's. Vrouwen wilden gelijke en kansen op de arbeidsmarkt waarvoor betere toegang tot onderwijs ook nodig was en zo vrouwen meer toevoeging hadden tot het openbare leven. Ze streed ook voor seksuele vrijheid en het recht om zelf te mogen beslissen over hun eigen lichaam, hierbij moet je ook denken aan anticonceptie en abortus. Ook het tegengaan van geweld tegen vrouwen en het verbreken van de traditionele man-vrouwrollen waren belangrijke doelen. Actiegroepen zoals de Dolle mina en Man-Vrouw-maatschappij zorgden ervoor dat deze onderwerpen gezien werden en dat zorgde voor bewustwording bij vrouwen over hun rechten en de mogelijkheden die zij hadden.

Door deze sterke beweging veranderde veel in de samenleving en politiek. Het introduceren van de anticonceptiepil en het legaal maken van abortus gaven vrouwen meer controle over hun eigen leven en hun gezin. Ook het afschaffen van de wet op handelingsonbekwaamheid zorgde dat veel getrouwde vrouwen steeds meer zelf financiële en juridische keuzes konden maken. Op het maatschappelijke veld nam het aantal werkende vrouwen enorm toe, meisjes kregen betere toegang tot onderwijs en het idee van een strikte rolverdeling tussen mannen en vrouwen werd langzaam doorbroken, vrouwen konden nu ook fulltime gaan werken en zelfs de leidinggevende functies uitvoeren. Hierdoor verbeterde hun positie in de maatschappij heel erg.

Sinds de jaren negentig kwamen er steeds nieuwe vormen van het feminisme erbij die inspeelden op een veranderde en meer diverse samenleving. Het intersektionele feminisme benadrukte dat discriminatie niet alleen op basis van geslacht plaatsvond, maar ook samenhangt met ras, sociale klasse of seksueel voorkeur. Queer-Feminisme stelt traditionele ideeën over gender en seksualiteit ter discussie en richt zich meer op de recht van LGBTQ+-personen. En ecofeminisme houdt zich bezig met de strijd voor vrouwenrechten aan milieubescherming en duurzaamheid. Door het ontstaan van deze nieuwe vormen van het feminisme werd het relevanter voor meerdere problemen in de maatschappij zoals ongelijkheid, discriminatie en culturele diversiteit. Maar ook de digitale media zorgden voor meer nieuwe mogelijkheden om de feministische ideeën wereldwijd te verspreiden. Maar dit zorgden ook voor nieuwe uitdagingen zoals seksisme en haat.

Kortom, het feminisme sinds de jaren zestig heeft de rol van de vrouw in het dagelijks leven enorm veranderd. Daardoor hebben vrouwen meer autonomie, financiële onafhankelijkheid en maatschappelijke invloed gekregen. De traditionele

rol van dat een vrouw een huisvrouw is en moeder werd er voor hun plaats gemaakt voor een positie waarin vrouwen actief deelnemen aan de maatschappij. Maar ondertussen laat de ontwikkeling van het feminisme zien dat er nog steeds uitdagingen zijn. Feminisme gaat dus niet alleen over gelijke recht voor vrouwen maar over een samenleving waarin iedereen, dus maakt niet uit welk geslacht je bent, wat je achtergrond is of welke identiteit iemand aanneemt. Iedereen hoort gelijke kansen te hebben.

Al met al laat dit profielwerkstuk zien dat het feminisme vanaf de jaren zestig veel veranderingen heeft gebracht, zowel op politiek, economisch als maatschappelijk vlak, en deze veranderingen nog steeds doorwerken in de samenleving van vandaag. Dit heeft er voor gezorgd dat vrouwen meer vrijheid kregen en tegelijkertijd een basis hebben gelegd voor een bredere discussie over gelijkheid in de moderne wereld.

Nawoord

Wij vonden het erg interessant om dit onderzoek over feminisme uit te voeren. Tijdens het maken van ons profielwerkstuk zijn we allebei nieuwe inzichten tegengekomen die we van tevoren nog niet hadden. Hierdoor hebben we niet alleen onze kennis verdiept, maar ook een duidelijker beeld gekregen van wat feminisme precies inhoudt en waarom het vandaag de dag nog steeds zo relevant is. Het was verhelderend om te zien hoe het begrip feminisme door de tijd heen is veranderd, maar ook hoe hard bepaalde vormen van ongelijkheid nog steeds bestaan.

Daarnaast hebben we het praktijkgedeelte van dit onderzoek als het meest waardevolle ervaren. Door echt met mensen in gesprek te gaan, kregen we een breder en persoonlijker perspectief. We hoorden verhalen die ons soms verbaasden, soms raakten, maar vooral aan het denken hebben gezet. Juist doordat we deze gesprekken zelf hebben gevoerd, kregen we een beter beeld van hoe jongeren en volwassenen nadenken over gelijkheid, kansen en stereotypering.

We vonden het belangrijk om die persoonlijke kant ook zichtbaar te maken in ons profielwerkstuk. Daarom kozen we ervoor om de boodschappen voor jongere generatie in het authentieke handschrift van de geïnterviewde personen weer te geven. Op deze manier kregen hun woorden meer kracht en werden de boodschappen niet alleen informatief, maar ook menselijk en echt. Het zijn onderwerpen en belangrijke aandachtspunten die niet vergeten mogen worden en die ook voor toekomstige generaties relevant blijven.

Tot slot heeft dit hele proces ons niet alleen kennis opgeleverd, maar ons ook bewuster gemaakt van onze eigen rol in het streven naar gelijkheid. We hopen dat ons onderzoek anderen inspireert om verder te kijken dan vooroordelen en zich open te stellen voor gesprekken over feminisme en maatschappelijke gelijkheid.

Logboek profielwerkstuk

Datum	Activiteit	Tijd (min.)
28-08-2025	Hoofdvraag en deelvragen opgesteld.	110
02-09-2025	Hoofd- en deelvragen besproken met begeleider en waar nodig aangepast.	90
03-09-2025	Fleur: begonnen met de inleiding en informatie opgezocht.	180
03-09-2025	Sophie: begonnen met het beantwoorden van deelvraag 1.	160
09-09-2025	Fleur: verder gewerkt aan de inleiding en informatie.	300
09-09-2025	Sophie: verder gewerkt aan deelvraag 1.	180
12-09-2025	Sophie: deelvraag 1 afgerond (kleine aanpassingen mogelijk).	210
12-09-2025	Fleur: begonnen aan deelvraag 2. Sophie: deel vraag 1 volledig afgerond en begin van deelvraag 3 min.	2000 200
16-09-2025	Fleur: verder gewerkt aan deelvraag 2. Sophie: verder gewerkt aan deel vraag 3	200 200 min
17-09-2025	Fleur: verder gewerkt aan deelvraag 2 + informatie opzoeken Sophie: verder gewerkt aan deelvraag 3 + informatie op zoeken	600
19-09-2025	Beiden: verder gewerkt aan de deelvragen.	300
24-09-2025	Fleur: deelvraag 2 verder uitgewerkt + informatie opzoeken Sophie: deelvraag 3 verder uitwerken	230 90 min
05-11-2025	Fleur: verder gewerkt aan deelvraag 2. Sophie: afronding van de deelvraag 3	220 130 min

140

17-11-25. Fleur: deelvraag 4		
	Sophie: deelvraag 3 volledig afgerond	90 min
19-11-25	Fleur: informatie opzoeken en deelvraag 4	200
25-11-25	Sophie en Fleur: praktijk onderdeel (de Linde)	200
27-11-25	Sophie en Fleur: praktijk onderdeel (oude raadhuis)	180
28-11-25	Fleur: voorwoord, inleiding, voorblad en foto's toevoegen	300
30-11-25	Fleur: invoegen bronvermelding deelvraag 2 en 4	70
1-12-25	Sophie: begin maken aan conclusie	120
2-12-25	Sophie: Afronden van de conclusie	80
3-12-25	Sophie: bronvermeldingen van deelvragen 1 en 3	120
4-12-25.	Sophie en Fleur: begonnen met het verwerken praktijk onderdeel	500
8-12-25	Sophie en fleur: praktijk onderdeel verwerken	520
9-12-25	Sophie en Fleur: praktijk onderdeel verwerken	530
10-12-25	Praktijk onderdeel verwerken	400
11-12-25	Praktijk onderdeel verwerken	400
11-12-25	Boodschappen aan de jongeren verwerken	300
11-12-25	Nawoord maken + bronvermeldingen	200
.....
.....

Literatuurlijst

- Atria. (z.d., z.d. z.d.). *Feminisme 18e eeuw en eerder*. Opgehaald van Atria – Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis.: <https://atria.nl/nieuws-publicaties/feminisme/feminisme-18e-eeuw-en-eerder/>
- emancipatie, v. (sd). *vrouwenemcipatie* .
- feminisme?, W. i. (2021, november 28). *Wat is intersectioneel feminisme?* Opgehaald van atria: <https://Atria.com>
- Kok, B. (2024, oktober 7). *Er zijn al vier feministische golven geweest (maar we zijn er nog lang niet)*. Opgehaald van feminer: <https://feminer.nl>
- Koops, E. (2024, augustus 29). Opgehaald van Historiek.
- redactie. (2024, september 12). *Feminisme – Betekenis en geschiedenis*. Opgehaald van Historiek, een onafhankelijk online geschiedenismagazine: <https://chatgpt.com/c/68b87721-8f5c-8324-8d9c-45bd62b9a56c>
- van den Nieuwenhuizen, M. (2021, mei 10). *De werkende vrouw was in Nederland niet vanzelfsprekend*. Opgehaald van brainwash: <https://brainwash.nl>
- Vandermael, L. (2020, juni 1). *lesje geschiedenis: de tweede feministische golf*. Opgehaald van feminer: <https://feminer.nl>
- Vries, P. d. (2025). *Atria*. Opgehaald van Atria.
- wikipedea. (sd).
- RoSa vzw. (z.d.). Tweede feministische golf. Geraadpleegd op 11 december 2025, Opgehaald van https://rosavzw.be/nl/themas/feminisme/feministische-golven/tweede-golf?utm_source=chatgpt.com
- Koops, E. (2024, 29 augustus). Groeiend geluk: 225 jaar vrouwenemancipatie. Opgehaald van historiek: <https://historiek.net//>
- IsGeschiedenis. (z.d.). Vrouwenemancipatie in Nederland. Geraadpleegd op 11 december 2025, van <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/vrouwenemancipatie-in-nederland>

Bijlage vragenlijst praktijk onderzoek

Hee, wij zijn Sophie en Fleur en wij moeten voor school een onderzoek doen. Ons onderzoek gaat over de ontwikkeling van feminisme vanaf de jaren zestig in West-Europa en over welke invloed deze beweging heeft gehad op de positie van vrouwen in de samenleving. Het onderzoek bestaat vooral uit theorie maar ook een stukje in de praktijk, vandaar dat wij hier vanavond zijn met een paar vragen voor u. mocht u een paar dingen niet weten of niet willen invullen zet daar dan een X neer. Alvast heel er bedankt want u helpt ons hier heel erg mee!

Wat is uw geslacht (man of vrouw)?

.....

In welk jaar bent u geboren?

.....

Weet u wat er met het begrip "feminisme" bedoeldt wordt? (zo niet kunt u het begrip terugvinden aan het einde van de vragenlijst)

.....

In welk land bent u opgegroeid?

.....

Wat was uw beroep (of belangrijkste bezigheden) tijdens uw werkzame leven?

.....

.....

Hoe zag uw gezinssituatie eruit toen u jong was? (bijvoorbeeld : aantal kinderen, rolverdeling thuis)

.....

.....

Herinnert u zich dat er in uw jeugd of volwassen leven werd gesproken over feminisme? Zo ja, waar en hoe?

.....

.....

Hoe werd er in uw omgeving (familie, vrienden, werk) gedacht over vrouwen die gingen werken of studeren?

.....

.....

Vindt u dat de positie van vrouwen sinds de jaren zestig is veranderd? Zo ja, op welke manier?

.....
.....

Wat vindt u van het idee dat mannen en vrouwen gelijke rechten en kansen moeten hebben? Is dat altijd zo geweest in uw ogen?

.....
.....

Heeft feminisme invloed gehad op uw eigen leven? Bijvoorbeeld op werk, opleiding, gezin?

.....
.....

Hoe kijkt u nu naar feminisme? Denkt u dat het nog steeds nodig is?

.....
.....

Wat zou u jongeren willen meegeven over dit onderwerp?

.....
.....

Bent u klaar met het invullen van de lijst? Dan kunt u deze aan Piet Paantjens geven.

Definitie feminisme

Simpel gezegd betekent feminisme het streven naar gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Met als doel dat vrouwen dezelfde rechten krijgen als mannen zonder beoordeeld te worden op hun geslacht. Het is een ideologie die zich inzet voor economische, sociale en politieke gelijkheid. Ook wordt er gestreefd voor het recht van vrouwen dat ze zelf de baas zijn over hun leven en lichaam. Het feminisme is nu ondertussen zo'n 200 jaar oud en het bestaat nog steeds.